

VOJVODINA TÖRTÉNETÉNEK VÁZLATA

1848

(Kilencedik közlemény)

A polgárság második rohama a hűbéri rendszer ellen az 1848 februárjában kitört párisi forradalomban jutott kifejezésre. Ez a forradalom már nem csak Franciaországban, hanem egész Európában rendítette meg a feudalizmus korhadt vázát, mivel nyomában Európa összes államaiban forradalmi felkelések következtek.

Az 1848-as forradalmi felkelések azonban nem azonosak. Különbséget kell tenni azon forrongások között, amelyek a megerősödött polgárság hatalomravágásának a kifejezései — és azon parasztlázadások között, amelyek a rossz termés, kolera-járvány, a feudalizmus immár kibíratatlan nyomására a párisi eseményekben jelt látva, spontán törtek ki.

Az előbbieken a döntő szót a polgárság viszi és a dolgozó osztályokat (ipari munkásság és jobbágyosság) csak eszközül használja fel, — az utóbbiakban polgárságról szó sincs: a felkelések vezetői javarészt a régi rendszer uralkodó osztályaiból kerülnek ki, akiket sok esetben tényleg a jószándék és politikai lelkiismeretesség vezérel ugyan, akikben azonban nincs meg az elhatározó történelmi pillanatban oly elengedhetetlenül szükséges osztály-ösztön, osztály-öntudat.

Az elválasztás azért is fontos, mert csak így magyarázhatjuk meg az 1848-as európai mozgalmak eredményeinek lényeges különbségét. Míg az iparilag fejlett országokban a burzsoázia eléri célját és a közéletben döntő befolyáshoz jut, — addig az agrár-államok javarészeiben a forradalmi vezetők rövidlátása miatt a felkelések véres áldozatok árán sem képesek előbbre vinni a társadalmi fejlődést.

Nem foglalkozhatunk kimerítően az 1848-as magyar forradalom eseményeivel, sem az azt követő szabadságharcral, mivel a témérdek anyagot összefoglalni úgysem lehet. Szabó Ervin írásai és Supka Géza most megjelent könyve ezt a feladatot tökéletesen elvégezték. Itt csak utalhatunk arra, hogy 1848-ban Magyarországon a polgárságnak csak nyomait is alig találjuk, — ez a kevés is fékezni igyekszik a dolgok menetét. Budapesten, az ország ipari és kereskedelmi életének központjában a lakosságnak csak 10%-a iparos. Hogy Magyarországon forradalomra került sor, ez a réteg igazán nem is sokat tehetett. A forradalom Metternich rendszerének embertelen jogrendjében és a már ismertett történelmi tényezőkben leli magyarázatát. Osztályerőként, háttérben a közép-nemesség állott, amely az udvarral szövetséget kötött főnemessé szemben szorgalmazta osztályérdekeit. Miután ezeket biztosították, minden igyekezetüket az erjedés megállítására fordították és csak az udvar ravasz taktikája folytán kerültek 1849-ben ismét a nép oldalára.

Ez a balfogás Vojvodina történetében véres éveket eredményezett. Habár a véres dráma főrendezőjeként a bécsi udvart kell tekinteni, Vojvodina magyar és szerb lakosságának akkori vezetőit is súlyos hiba terheli. Általában tapasztalható volt, hogy Bécs nagyvonalú ravasz diplomáciájával szemben a szerb, magyar és

horvát közélet vezérférfiai nem értek fel. Az olasz, horvát, magyar, szerb, cseh, lengyel és rutén részről jövő támadásokat Bécs példátlan ügyességgel, az elnyomott nemzetiségek egymással való kijátszásával visszaverte, sőt a Bécsben kitört forradalmat is sikerült pár hónap alatt elfojtani és a Habsburg-dinasztia érdekeit ismét érvényre juttatni. — A monarchia összes elnyomott nemzetei a párisi és bécsi forradalomban látták jelét a Metternich rendszerével való leszámolásnak és felkeléseik tényleg Bécs ellen irányultak — csak a mozgalmak élén álló vezetők könnyelmű hiszékenysége folytán jutottak zátonyra.

Az udvari kamarilla ugyanis nem vesztette el lélekjelenlétét: régi módszeréhez, az ígéretésekhez, a képmutatáshoz és az összevesztés piszkos fegyvereihez folyamodott, hogy az abszolutista uralkodási elvet sértetlenül megóvja.

A párisi forradalom lángjaiból felszállt szikrák Vojvodinában először Pancsevón fogtak tüzet. Itt kiverték a császár hivatalnokait a városházáról és nemzetőrséget alapítottak. Zemunban 5000 főnyi fegyveres paraszt-tömeg megakadályozta a császári katonaság bevonulását a városba. A mozgalom, amelynek élén a pesti magyar ifjúsággal szoros barátságban levő szerb ifjúság állt, egyenesen a bécsi udvar ellen irányult. A vezetők azonban elkövették azt a hibát, hogy a szerbek májusi novisadi nemzetgyűlésén felkérték Rajacsics szerb főpapot a mozgalom vezetésére. A Bécs szolgálatában álló főpap csak a tömeg unszolására vállalta el a tisztséget, amit nem sokára el is árult. Már a nemzetgyűlésen kezdték a főpap hívei híresztelni, hogy „a császár elismerte követeléseinket“, habár nyilvánvaló volt, hogy ez a jogelismerés csak csalétek volt, hogy a szerbeket az erősödő magyar forradalom ellen felhasználhassa. A pátriárka most már mint a mozgalom feje utazik Bécsbe, hogy ott a nemzetgyűlés követeléseit ismertesse, az alkalmat azonban arra használja fel, hogy a császárnak a szerbek segítségét, azok tudta nélkül felajánlja.

A forradalom tüzeiben égő fővárosban egyelőre nem tartják fontosnak ezt a segítséget, — egyelőre a magyarokat akarják megbékíteni, hogy az olaszok ellen felhasználhassák őket. A főpap ajánlatára csak szeptemberben, az olasz szabadságharc leverése után térnek vissza, mivel most már a magyarok forradalmát kell elfojtani.

Zemun és Pancsevó példáit rövidesen Vojvodina más városai is követték. A régi rendszer központi szervét, a vármegyét, forradalmi tanácsokkal pótolták, a tiszteket elűzték vagy letartóztatták, a katonaságot nemzetőrséggel cserélték fel. A Tiszavidéken a lázadó szerb parasztság nemcsak a magyar és német főurakat, hanem a szerb nagybirtokosokat is megtámadta és földosztásba fogott. A látszólag nemzetiségi harc társadalmi mozgalommá változott át, melynek vezetői kimondták, hogy minden nemzetiség egyenrangú és minden községben a többség nyelve a hivatalos nyelv. A magyar forradalom hivatalos irányítói, akik a váltáságnélküli földosztást nem nézték jó szemmel, nagy ellenszenvet tápláltak a mozgalommal

szemben, — hiszen közöttük a legradikálisabb forradalmár sem tudta a földosztást minden váltságfizetés nélkül elképzelni. (Kivételt ez alól csak Petőfi és Táncsics Mihály jelentenek, — Kossuth azonban az elsőt „kommunisták gyanús kémjének“, a másodikat pedig „bolondnak“ nyilvánította.) Ezért a magyar forradalmi mozgalmat a tiszavidéki szerb mozgalom ellen fordították és a császári seregekkel együtt, vészbíróssággal, akasztással és tömlőccel igyekeztek a földosztást megakadályozni. A forradalom politikai vezetésétől távolálló magyar parasztság természetesen nem tudott a kormány ezen eljárásáról, sőt a szerb vidékeken nyíltan is kimondták (Görgey), hogy „a rácok ellen nem megyünk“, úgy hogy kartácstűzzel kellett őket erre kényszeríteni.

A vojvodinai szerb felkelés vezetése a haladószellemű szerb polgári ifjúság kezéből, mint láttuk, az udvarral paktáló Rajacsics pátriárka kezébe került. A nemzetőrség vezére Sztratimirovics György, személy szerint a Bécs elleni forradalom híve volt ugyan, őt azonban a főpap hívei elejtették, miáltal a történelmileg helyes utat követő irányzat kisebbségben maradt. Rajacsics, az udvar politikáját követve, Jelacsics oldalán a szerb kormány támogatásával nyíltan is a magyarok ellen fordul.

Hogy a szerbeknek ezen új állásfoglalását biztosítsa, az udvar 1848 december 15.-én Vojvodinának önkormányzatot ad, Rajacsicsot pátriárkának, Suplyikac Istvánt pedig vajdának nevezi ki és most már egész erejéig a magyar forradalom leverésére összpontosítja. Így sikerült Bécsnek újra egy jószándékú és nemes célkitűzésű mozgalmat a saját céljaira, a népi szabadság ellen felhasználni.

A 48-as forradalmak ismét bebizonyították, hogy az elnyomott rétegek nem várhatnak megváltást bármilyen jóhiszemű, de ellenkező érdekű társadalmi rétegek részéről. Az elnyomott parasztság, úgy a szerb mint a magyar, csak eszközök voltak a vezető társadalmi rétegek egymásközi érdekharcában, földhöz és szabadsághoz egyik sem jutott. A 48-as mozgalmak sikertelensége tehát nem a parasztságon múlt: azért a történelem előtt a Kossuth, Rajacsics és az általuk képviselt rétegek felelősek.

* * *

A Habsburg-ház politikáját ismerve, mondanunk sem kell, hogy az osztrák seregek bevonulása után Vojvodinában, a felkelés idején kivívott szabadságokat mind visszavonta. A teljesen Bécs zsoldjában álló Rajacsics, Kossuth békeajánlatát visszautasította. Vojvodinában úgy a szerbekre, mint a magyarokra a legsötétebb reakció kora következett el, német hivatalos nyelvvél és osztrák katonasággal. Az önálló szerb Vojvodina címe alatt a szerbek azt kapták jutalmul, amit a magyarok büntetésül: az abszolútizmust. A hirhedt Bach-korszak következik, amelyben a legjobb harcosok is visszavonulnak jobb időkre. Úgy szerb, mint magyar részen belátták a történelmi tévedést és az emigrációban élő Kossuth is most már a dunamenti népek konföderációját (állam-szövetségét) tűzi ki célul.

Kiss Flórián